

**YLÄ-SAVON
SEURAKUNTAYHTYMÄ**

**Ympäristöohjelma
2018**

1. JOHDANTO

Ympäristöohjelma toimii ohjenuorana Ylä-Savon seurakuntayhtymän ympäristötyölle ja työkaluna ympäristöasioiden hoidon jatkuvan parantamiseen. Ohjelma sisältää yhtymän ympäristöstrategian sekä ympäristötavoitteet, jotka on asetettu ympäristökatselmuksen ja siinä havaittujen kehitystarpeiden pohjalta. Tavoitteet ovat toimenpiteitä, joiden avulla pyritään kehittämään yhtymän toimintoja ympäristöystävällisempään suuntaan. Ympäristöohjelmassa määritellään myös tavoitteiden toteutusvastuu, tavoiteaikataulu sekä toteutumisen seurantatavat. Tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan vuosittain toimintakertomuksessa.

2. YLÄ-SAVON SEURAKUNTAYHTYMÄN YMPÄRISTÖSTRATEGIA

1. Kristilliseen uskoon kuuluu olennaisena osana luomakunnan kunnioittaminen ja kiitollisuus Luojan lahjoista. Ylä-Savon seurakuntayhtymä sitoutuu tämän vakaumuksen pohjalta varjelemaan luomakuntaa ja työskentelemään elinvoimaisen elinympäristön säilyttämiseksi sekä turvatus tulevaisuuden takaamiseksi. Tähän pyritään suosimalla kestäviä, ympäristöystävällisiä toimintamalleja ja ratkaisuja kaikissa toimintamuodoissa.
2. Ylä-Savon seurakuntayhtymän johto on sitoutunut ympäristöasioiden hoidon jatkuvaan parantamiseen. Ympäristö ja kestävyys huomioidaan toimintojen suunnittelussa ja osana päivittäistä päätöksentekoa. Johto myös huolehtii, että ympäristötyöhön on saatavilla riittävästi resursseja.
3. Kaikki työntekijät kantavat vastuuta yhtymän ympäristötyöstä sitoutumalla vastuulliseen ympäristöasioiden hoitoon omilla työalueillaan. Ympäristöasioiden jatkuvaan parantamiseen pyritään kirjaamalla kunkin työalan ympäristötavoitteet toimintasuunnitelmiin ja seuraamalla toteutumista toimintakertomuksissa.
4. Myös seurakuntalaisia kutsutaan pitämään huolta yhteisestä elinympäristöstä. Pitämällä ympäristöasioita esillä seurakuntien toiminnoissa ja avaamalla ovet yhteistyöhön kaikkia kannustetaan luomakunnan varjelijoiksi.

3. YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄ, -KOULUTUS ja -VIESTINTÄ

(* = minimikriteeri)

Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	Kommentti
Kartoitus henkilöstön kouluttautumishalukkuudesta ja koulutusmahdollisuuksien järjestäminen	2018	ympäristötyöryhmä	
Seurakuntien ympäristövastaavien vastuutehtävien päivittäminen	Vuosi 2018	ympäristötyöryhmä	Ympäristötyöryhmän vastuita: tavoitteiden toteutumisen seuranta, ympäristöohjelman päivitys, ympäristölainsäädännön muutosten seuranta, ympäristökoulutukset, -aloitteet ja tiedotus, diplomin uusintahaun käynnistys. Ympäristövastaavien vastuut: työryhmän toimien tiedottaminen, ympäristöasioiden esillä pito oman seurakunnan piirissä.
Yhteydenotto paikalliseen lehdistöön ympäristödiplomin saamisesta	Loppukevät 2018	Viestintävastaava & ympäristötyöryhmä	
Yhteydenotto keskeisiin sidosryhmiin diplomien saamisesta ja sen vaikutuksista yhteistyöhön	Loppukevät 2018	Viestintävastaava & ympäristötyöryhmä	
Ympäristöteemojen esillä pito sisäisessä ja ulkoisessa viestinnässä & ympäristöaiheisen verkkosivun ylläpito & päivitys	Jatkuva	Viestintävastaava & ympäristötyöryhmä	Esim. ympäristöteemat kuukausittain viikkoinfossa työntekijöille tiedoksi.
Henkilöstöpäivään valitaan kulloinkin jokin ympäristöteema	Vuosittain	Viestintävastaava & ympäristötyöryhmä	
Teemaviikkoihin tms. ympäristötapahtumiin osallistuminen	Vuosittain	Viestintävastaava & ympäristötyöryhmä	
Ryhdytään pitämään ympäristöblogia	Jatkuva	Viestintävastaava & ympäristötyöryhmä	

Väliauditointi.	Vuosi 2020	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen, ympäristötyöryhmä	
Ympäristöideakilpailu henkilöstölle	2. diplomikauden aikana	Ympäristötyöryhmä	
4. TOIMINTA JA TALOUS			
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	Kommentti
* Ympäristötavoitteiden asettaminen, kirjaaminen sekä päivittäminen toiminta- ja taloussuunnitelmaan.	Vuosittain	Toimintamuotojen vastaavat yhteistyössä ympäristötyöryhmän kanssa	Tulevina vuosina erityisiä ympäristöasioita nostetaan esiin vuosisuunnitelmissa kun se katsotaan tarpeelliseksi. Painopisteet pyritään muotoilemaan yhdessä toiminnasta vastaavien henkilöiden kanssa konkreettisiksi tavoitteiksi, joiden toteutumista toiminnasta vastaava seuraa.
* Tavoitteiden toteutumisen raportointi toimintakertomuksissa.	Vuosittain	Toimintamuotojen vastaavat yhteistyössä ympäristötyöryhmän kanssa	Kukin työala raportoi tavoitteiden toteutumisesta kohdallaan.
Ympäristömerkittyjen tuotteiden hankintaan siirtyminen seuraavissa tuoteryhmissä: kirjekuoret	2018	talouspäällikkö,	
* Vastuullisten hankintojen ja sijoittamisen toteuttaminen päivitetyn hankintasäännön ja sijoitussuunnitelman mukaisesti	Jatkuva	Hankinnoista ja sijoituksista vastaavat	
Lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan myönnettyjen varojen osuuden seuranta ja tavoitetason ylläpito	Vuosittain	Taloustoimisto & ympäristötyöryhmä & lähetystyöntekijä	Lähetyskirppuun järjestettäisiin määräajoin teemapäivä, jolloin esiteltäisiin Kirpun tekemää ympäristötyötä.

Hiilidioksidipäästöjen seuranta hiililaskurin avulla	2. diplomikauden aikana	Taloustoimisto & ympäristötyöryhmä	
Ympäristöindikaattorit: seuranta ja toimenpiteiden toteutus & päivitys tavoitteiden saavuttamiseksi: <ul style="list-style-type: none"> Hautatoimen kokonaisjättemäärän vähentäminen 10 % 2. diplomikauden aikana 	Vuosittain Vuoden 2017 tasosta	Taloustoimisto (tietojen keräys) & ympäristötyöryhmä	Toteutumista seurataan kirjaamalla vuosittain indikaattoriin liittyvät tiedot vuosikertomukseen.
5. YMPÄRISTÖKASVATUS			
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	
* Seurakuntayhtymällä on ympäristökasvatussuunnitelma ja sitä käytetään hyödyksi toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Ympäristökasvatus toteutuu eri työmuodoissa, erityisesti painottaen diakoniatyötä, lähetystyötä ja varhaiskasvatusta. Ympäristökasvatuksen toteutuminen konkreettisina toimintoina ilmenee ympäristökasvatussuunnitelmasta. Perinteeksi jo muodostuneita ympäristökasvatuksellisia toimintatapoja pyritään vahvistamaan ja laajentamaan mahdollisuuksien mukaan, esim. päiväkerhojen lelunvaihtopäivä, kierrätysmateriaalista askarteleminen, luontoretket, luontopainotteinen päiväkerho ja lauluhetket luonnossa.	Jatkuva	Ympäristötyöryhmä ja eri työalat	Ympäristökasvatuksen toteumaa seuraa kukin työala toimintakertomuksessaan.
*Luomakunnan sunnuntain viettäminen sisältyy seurakunnan jumalanpalvelussuunnitelmaan.	Jatkuva	Kirkkoherrat	Luonnonkukkienpäivä kesäkuussa. Alttarikukkina kesäaikaan käytetään mahdollisuuksien mukaan luonnonkukkia sekä perennoja puutarhakukkien ohessa.
*Jumalanpalvelussuunnitelmaan sisältyy ympäristöasiat ja luonto yhtenä kokonaisuutena. Tavoite: kaikessa	Jatkuva	Kirkkoherrat	

jumalanpalveluselämässä on havaittavissa kokonaisvaltainen näkemys luonnosta.			
Ympäristöaiheisten erityisjumalanpalvelusten järjestämistä jatketaan ja niitä lisätään (Lapinlahdelle ja Varpaisjärvelle suunnitteilla kaksi luontokirkkoa vuodessa: toinen kesällä ja toinen talvella, voisi liittyä Paulintaipaleeseen). Vaellusluontokirkko Huuhkajankierroksella Varpaisjärvellä kahden seuraavan vuoden aikana. Kirkkovenesoudut. Haetaan yhteistyökumppaneita.	Jatkuva	Kirkkoherrat	
TAPAHTUMA: Seurakuntayhtymä, jokin seurakunta tai työala järjestää erityisen ympäristötapahtuman, kierrätyspäivän tai ympäristöaiheisen näyttelyn jollain paikkakunnalla. Pyydetään hautausoimistoja paikkakunnille teemapäivään kertomaan mm. ekologisesta surusidonnasta, ekologisista arkuista ym. (syksy 2018) KOULUTUSTA: Erilaisia ympäristöön liittyviä kursseja, luentoja, kampanjoita ja tapahtumia pyritään järjestämään yhdessä eri yhteistyötahojen kanssa.	Tapahtumia vuosittain, koulutus jatkuvaa	Ympäristötyöryhmä ja eri työalat (tapahtuman järjestäminen)	Ekotapahtumien vuosikellon parempi hyödyntäminen. Lisätään ständejä ja roll-upeja ympäristötyöhön.
Hiljaisuudelle rauhoitetaan kaksi uutta paikkaa: Pielavedellä Kirkkosaaren hautausmaalle sekä Lapinlahden Martikkalan hautausmaalle. Lisätään kaikille paikoille kyltit/opasteet.	Vuoden 2018 aikana	Ympäristötyöryhmä	
Seurakuntayhtymän internetsivuille päivitetään tietoa ympäristödiplomista ja laajempi linkitys muiden tahojen sivustoille. Facebookissa nostetaan säännöllisin välein erilaisia ympäristöteemoja esiin.	Jatkuva	Tiedottaja ja ympäristötyöryhmä	
6. JÄTEHUOLTO			
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	

*Seurakuntayhtymän jätehuoltosuunnitelma pidetään ajan tasalla.	Jatkuva	laitoshuoltajat Minna Niskanen ja Tuija Rutonen	
*Jätehuoltomääräykset täyttyvät hyötyjätteiden keräyksen osalta.	Jatkuva	Ympäristövastaavat	
*Seurakuntayhtymällä on vaarallisten jätteiden vastaava. Kohteisiin, joissa vaarallisia jätteitä syntyy, järjestetään välivarastointipaikka. Vaaralliset jätteet kirjataan. Tehostetaan hautausmailla käytettyjen paristojen talteenottoa.	2018	Ympäristötyöryhmä ja Sami Kokkonen	
*Biojäte kerätään erikseen. Maatuvajäte kerätään erikseen ja kompostoidaan (hautausmaalla tai muualla). Kinkkurasvatempaus joulukuussa.	Jatkuva	Ympäristötyöryhmä, palvelupäällikkö, seurakuntamestari Hannu	
*Kaatopaikkajätteen määrää arvioidaan seuraamalla astioiden täyttöastetta ja tyhjennystiheyttä. Jätehuoltoyhtiöiltä saadaan raportit, joista seurataan kilomääriä.	Jatkuva	Laitoshuoltajat, emännät ja/tai seurakuntamestarit	Hannu Huttunen tehnyt opinnäytetyön kyseisestä ja seurantaa jatketaan sen pohjalta.
*Hautakynttilöistä ja kukkalaitteista syntyvän jätteen määrää pyritään vähentämään tiedottamalla ja lajittelemalla sekä suosimalla ekologisia vaihtoehtoja.	Jatkuva	Palvelupäällikkö ja srk- mestari Hannu, tiedottaja	Nettisivuilla tuodaan asiaa esille. Hautatoimen teemapäivä syksyllä 2018. Jatkuva tiedottaminen hautausmailla.
Hautaamiseen liittyviä ympäristönäkökulmien lisääminen omaisten ohjaamiseen hautausten yhteydessä (tuhkausten määrän lisääminen).	Jatkuva	Palvelupäällikkö, seurakuntasihteerit, seurakuntamestarit (papit, kanttorit)	Hautausoimistojen kanssa tehdään yhteistyötä (ensimmäinen ohjaava taho). Hautausoimistojen kanssa vapaamuotoista viestintää, esim. yhteenvedot hautaustilastoista, paljonko arkku- ja uurnahautauksia kpl/vuosi.
*Hyötyjätteiden lajittelua tehostetaan tiedottamalla,	Jatkuva	Ympäristötyöryhmä,	Ruoka-apua (hävikkiruoka) saaneet

opastamalla ja lisäämällä uusia asianmukaisesti merkittyjä keräysastioita. Jatketaan hävikkiruoan jakoa.		ympäristövastaavat, diakoniatyöntekijät	hlö/vuosi diakoniatyön tilastoista. Uudet jäteasiat per/vuosi.
Kertakäyttötuotteiden määrä pyritään pitämään ainakin nykyisellä alhaisella tasolla.	Jatkuva	Ympäristötyöryhmä ja ympäristövastaavat, emännät	Vuosittaiset ostot vain välttämättömiin tarpeisiin.
Hyötyjätepisteet hautausmaalla: lajittelun tehokkuutta pyritään lisäämään tiedottamalla seurakuntalaisia ja järjestämällä riittävästi asianmukaisesti merkityillä astioilla varustettuja lajittelupisteitä.	Jatkuva	Hautaustoimenpäällikö, srk-puutarhuri, tiedottaja ja kesätyöntekijät	Suosittelaa käytettyjen kukkapohjien kesäaikaista kierrätystä koko yhtymän alueella. Kierrätykseen laitettut uusiopohjat kpl/vuosi.
Erityistyökalujen yhteiskäyttö ja kierrätys. Jäteastioiden ohjeistuksen selkeyttäminen.	Jatkuva Vuosittain	Palvelupäällikkö, kiinteistöpäällikkö, srk-mestarit	Kierrätetyt työkalut kpl/vuosi.
7. SIIVOUS			
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	
*Kiinnitetään enemmän huomiota siivoustuotteiden ympäristöystävällisyyteen ja ekologisuuteen.	Jatkuva	Siivousvastaava Minna Niskanen	
Haitallisia aineita vähennetään ja näistä tiedotusta lisätään henkilökunnalle Minna Niskasen toimesta.	Jatkuva	Siivousvastaava Minna Niskanen	Ympäristöhaitallisten tuotteiden määrän vähenemä kpl/vuosi.
Vaihtoehtoisia ympäristöystävällisiä siivoustapoja lisätään.	Jatkuva	Siivousvastaava Minna Niskanen, laitoshuoltajat	

8. ENERGIA JA RAKENTAMINEN			
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	
lisaaren ekohanke.	2. diplomikauden aikana	Kiinteistöpäällikkö	
* Rakentamis- ja korjaushankkeissa noudatetaan lainsäädäntöä ja huomioidaan kattavasti ympäristönäkökohdat ja energiatehokkuus	Jatkuva	Kiinteistöpäällikkö	Rakentamisen ympäristövaikutukset pyritään selvittämään kattavasti jo suunnitteluvaiheessa. Ympäristönäkökohdat kirjataan myös rakentamiseen liittyviin tarjouspyyntöihin.
* Suojeltavien rakennusten asianmukaisesta hoidosta huolehditaan ja arvoesineistön irtaimistoluettelo pidetään ajantasaisena	Jatkuva.	Kiinteistöpäällikkö	
* Sähkön, lämmitysenergian ja vedenkulutuksen säännöllinen seuranta järjestetään kaikkiin kiinteistöihin ja kiinteistöistä vastaavat perehdytetään seurantaan	Vuosittain	Kiinteistöpäällikkö & ympäristötyöryhmä, seurakuntamestari	Eners –ohjelmasta vuosiraportit. Kokonaisenergian kulutus pidetään nykyisellä tai alhaisemmalla tasolla.
Seurakunnan kiinteistöistä tehdään energiakatselmus tai vastaava kuntokartoitus.	vv. 2018-2019 aikana	Kiinteistöpäällikkö	
* Kiinteistöjen energiankulutuksesta raportoidaan yhtymän johdolle vuosittain	Jatkuva	Kiinteistöpäällikkö	
Tarpeettomista kiinteistöistä luopuminen (esim. Sonkajärven vanha pappila).	2018-2019	Kiinteistöpäällikkö	
Kirkkopuiston sakastin vuokrasopimuksen irtisanominen.	2018	Kiinteistöpäällikkö	
Pielaveden kiviaitaa n. 100 metriä lisää.	208-2019	Palvelupäällikkö	
Seurakunta osallistuu energiansäästöviikkoon.	Jatkuva	Palvelupäällikkö &	Tiedotus viikkoinfoissa työntekijöille.

Hannu Huttunen

9. RUOKA JA KEITTIÖT

Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	
Hankinnoissa pyritään huomioimaan ympäristöystävällisyys entistä enemmän jatkossa.	Jatkuva	Taluspäällikkö & emännät	
Lisätään Reilun kaupan tuotteiden osuutta ja näkyvyyttä.	2. diplomikauden aikana	Taluspäällikkö & emännät	Kaksi tuotetta lisää sekä infoja ruokatarjoilujen yhteyteen.
*Joukkoruokailuja suunniteltaessa pyritään enemmän kiinnittämään huomiota yleisiin ravintosuosituksiin tästä eteenpäin. Ravintosuosituksista jaetaan enemmän tietoa ja infoa esimerkiksi ruokapöytiin esitteiden muodossa.	Jatkuva	Taluspäällikkö, emännät, ympäristötyöryhmä	
Lähituotteita pyritään käyttämään mahdollisuuksien mukaan ja tuoteryhmistä etenkin vihannesten ja leipomotuotteiden osalta saatavuus lienee paras.	Jatkuva	Taluspäällikkö, emännät	Lähiruokateemapäivät kpl/vuosi.
Luomutuotteiden käyttöä pyritään lisäämään mahdollisuuksien mukaan. Tähän toivottiin huomiointia myös budjettiin, sillä luomutuotteet ovat vielä jonkin verran kalliimpia kuin muut.	Jatkuva	Taluspäällikkö	
Kasvisruokapäiviä suunnitellaan ja toteutetaan enemmän jatkossa. Myös tietoa kasvisruuasta lisätään.	Jatkuva	Taluspäällikkö, emännät	
Järjestetään muovinkeräyspisteet lisalmen seurakuntatalolle ja yhtymän toimistoon.	Kevät 2018	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen	Kontrolloidaan tyhjennyskerrat ja määrät.
Kahvipusseja ja muita hyödynnettävissä olevia raaka-aineita / tuotteita pyritään kierrättämään entistä tehokkaammin esim. kerhojen askarteluvälineiksi tai muuten jatkossa käytettäväksi. Muovisia pakkauksia	Jatkuva	Emännät, laitoshuoltajat, tiedottajat	Pyydetään koko yhtymän henkilöstöä käyttämään kangas- tai paperikassia muovikassin sijaan kauppaostoksiin.

vältetään.			
Hautausmaiden ja kirkkojen kynttiläjätteen uusiokäyttö: "valutalkoot" syksyisin hautausmaan huoltorakennuksella	Jatkuva	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen	Vuonna 2018 syksyllä ensimmäiset "valutalkoot" lisalmessa ja sen jälkeen kiertävänä muissa seurakunnissa. Myyntituotto hyväntekeväisyyteen esim. Kirpun kautta "toisenlaisena lahjana".

10. TOIMISTOT			
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	Kommentti
Pöytätulostimien mustekasettien kierrätyksen järjestäminen kaikissa seurakunnissa	Jatkuva	Kierrätysvastaava & seurakuntien ympäristövastaavat	
Hankitaan koko yhtymälle uusiopaperista tehtyjä kirjekuoria	2018	Tiedottajat	Lisäksi hankittaisiin leimasin ”teemme ympäristötyötä” tai vastaava leimasin eri tarkoituksiin (ympäristökasvatus, imago).
* Energian ja paperin säästäminen toimistoilla jaettujen ohjeiden mukaisesti ja säästötoimien rutinoituminen	Jatkuva	Koko henkilöstö	Toimien tehostetaan ympäristötyöryhmän aloitteessa tarvittaessa
11. HAUTAUSMAAT JA VIHERALUEET			
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	Kommentti
*Perennahoitoa tarjotaan vaihtoehtona. Kartoitetaan ja lisätään perennoiden käyttöä omissa istutuksissa.	Jatkuva	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen	
*Hautausmaiden hoito-ohjeita päivitetään vuosittain ympäristönäkökulmat huomioiden.	Vuosittain	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen	Hautausmaiden katselmuksissa.
Rikkakasvien torjunnassa käytetään luonnonmukaisia vaihtoehtoja. Järjestetään haitallisten kasvien teemapäivä. Jatketaan jättipalsamin torjuntatoimia.	Vuosittain	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen	
Jatketaan luonnonmukaisen alueen hoitoa (keto/niitty) Martikkalan hautausmaalla sekä Kirkkosaaren hautausmaalla.	Jatkuva	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen, Sami Kokkonen	
Uusia työkoneita hankittaessa suositaan vähäpäästöisiä (4-tahtisia 2-tahtisten sijaan).	Jatkuva	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen	
Rakennetaan luonnonmukainen kiviaita pääasiallisesti talkootyönä Lehtolammin hautausmaalle.	vv. 2018-2019	Palvelupäällikkö	Yhteensä n. 100 metriä. Kontrolloidaan talkoisiin osallistuneiden yhteismäärä.
Linnunpönttöjä myös hautausmaille lisää.	Vuosittain	Hannu Huttunen	Mahdollisesti lapsityön ja nuorisotyön

Linnunpönttöjen vuosihuollosta huolehtiminen.			kanssa yhteistyössä.
Retkiä hautausmaille päiväkotien ja koululuokkien kanssa.	Jatkuva	Lastenhojaajat	
Huomioidaan ympäristö työvaatteissa, esim. paidan väri ja tekstit.	Jatkuva	Kiinteistöpäällikkö, palvelupäällikkö	
Järjestetään hautausmaakierroksia (Iisalmi) ja siivoustalkoita hautausmailla säännöllisesti. Erityishuomio tiedottamiseen.	Jatkuva	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen	
12. LEIRIKESKUKSET			
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	
Luontopolkujen kunnostus ja opaskylttien lisäys. Mahdollisesti uusien linnunpönttöjen nikkarointi leiriläisten kanssa. Linnunpönttöjen vuosihuollosta huolehtiminen.	2018	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen	
Ympäristönhoitotalkoot	Vuosittain	Ympäristötyöryhmä ja kiinteistöpäällikkö	

13. METSÄT			
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	
Opintoretki seurakuntayhtymän metsiin henkilöstölle, jonka yhteydessä suunnitellaan yleisen metsäpäivän järjestämistä.	2. diplomikauden aikana	Kiinteistöpäällikkö	
Kaiken kansan metsätahtuma.	2. diplomikauden aikana	Kiinteistöpäällikkö	
Hakkuujätteen korjaaminen ympäristönäkökohdat huomioiden (oksien energiakäyttö, kannot metsään).	Jatkuva	Kiinteistöpäällikkö	
14. LIIKENNE			
Toimenpide	Aikataulu	Vastuu	
* Ajoneuvojen ajopäiväkirjojen ylläpito ja säännöllisistä huolloista huolehtiminen myös jatkossa	Jatkuva	Ajoneuvoista vastaavat seurakuntamestarit	
* Käytetään puhtaimpia markkinoilla olevia polttoaineita kaikissa kulkuneuvoissa & työkoneissa	Jatkuva	Hannu Huttunen	
Henkilöstölle taloudellisen ajotavan koulutus henkilöstöpäivän yhteydessä.	Kevät 2018	ympäristötyöryhmä	
Kimppakyytien suosiminen työn edellyttämällä matkoilla	Jatkuva	Koko henkilöstö	
Kevyen liikenteen suosiminen työmatkoilla	Jatkuva	Koko henkilöstö	
Lähiretket yhdessä luottamushenkilöiden + vapaaehtoisten kanssa.	Kevät 2019	Koko henkilöstö	Pilkkitapahtumat yhtymän jokaisessa seurakunnassa. Ajatuksena luonnossa liikkuminen, luonnon kunnioittaminen sekä virkistäytyminen ja lähiruoka.
Työntekijöille järjestetään kuntoilukilpailu.	Vuosi 2019	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen,	

		tiedottajat	
Työntekijät osallistuvat liikunnallisiin kampanjoihin, mm. autoton päivä.	Jatkuva	Palvelupäällikkö, Hannu Huttunen, tiedottajat	Työntekijöille tiedotetaan viikkoinfossa.
Etäkokouksien suosiminen ja niiden osuuden lisääminen mahdollisuuksien rajoissa	Jatkuva	Ympäristötyöryhmä & koko henkilöstö	